

час проведення експертиз, так само як і правові знання у певних спеціальних сферах (правила дорожнього руху, техніки безпеки, бухгалтерського обліку тощо), належать до предмета відповідних експертиз — автотехнічної, з техніки безпеки, бухгалтерської тощо» [3, с. 25]. П. П. Іщенко взагалі запропонував термін «криміналістичні знання і навички», що у широкому розумінні є «знаннями і навичками, придатними для виявлення, закріплення, вилучення і дослідження доказів» [2, с. 51], що, на думку автора статті, є найбільш наближеним для визначення суті діяльності спеціаліста-криміналіста як посадової особи, яка на професійному рівні має та використовує спеціальні криміналістичні знання.

У слідчій практиці сьогодні у зв'язку з невизначеністю відповідальності за роботу спеціаліста, діяльність спеціаліста-криміналіста під час участі у проведенні слідчих (розшукових) дій фактично обмежена застосуванням найпростіших засобів фіксації обстановки місця вчинення кримінального правопорушення, а комплексна робота групи спеціалістів майже не проводиться, що є негативним фактором мотивації роботи. Тому А. А. Патик підкреслює, що «важливим фактором зниження якості роботи спеціаліста є непередбаченість відповідальності за якість виконаної роботи» [7, с. 137].

Водночас своєчасне залучення до участі в проведенні слідчих (розшукових) дій фахівців різних спеціалізацій та з різним досвідом сприяє підвищенню ефективності рівня техніко-криміналістичного забезпечення розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, адже, як зазначає В. О. Яремчук, «де необізнаний не побачить нічого, там спеціаліст помітить те, що призведе до розгадки події злочину» [8, с. 5].

На підставі викладеного автор вважає за необхідне:

- розмежувати поняття «спеціаліст» та «спеціаліст-криміналіст» у кримінальному процесі;
- створити у правоохоронній системі МВС України повноцінний інститут спеціалістів-криміналістів;
- визначити положення правового, науково-методичного та організаційно-тактичного регулювання

діяльності спеціалістів-криміналістів МВС України, спрямованого на підвищення рівня підготовки, розвиток професійної мотивації їх діяльності, а також систематизацію, узагальнення та запровадження передового досвіду використання спеціальних знань і навичок.

Список використаних джерел

1. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : затв. наказом МВС від 03.11.2015 р. № 1339. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15/paran7#n7> (дата звернення: 17.02.2021).
2. Коваленко В. В. Застосування науково-технічних засобів спеціалістами при проведенні слідчих дій : монографія / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2007. 248 с.
3. Косміна Н. М. Спеціальні знання обізнаних осіб під час розслідування незаконного обігу наркотиків та їх структура // Криміналістичний вісник. 2013. № 1 (19).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 9—10, 11—12, 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 17.02.2021).
5. Моїсєєв О. М. Проблеми, пов'язані із залученням судового експерта до участі у кримінальному провадженні // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. 2014. Т. 27 (66). № 3. С. 194—203.
6. Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 03.11.2015 р. № 1343. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15> (дата звернення 10.03.2019).
7. Патик А. А. Статус, повноваження та відповідальність спеціаліста й інспектора-криміналіста в кримінальному процесі // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 3.
8. Яремчук В. О. Правова регламентація участі спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. / ред. кол. : М. Л. Цимбал, В. Ю. Шепітько, Л. М. Головченко та ін. Харків : Право, 2014. Вип. 14. С. 112—119.

А. Криловська,

судовий експерт Вінницького НДЕКЦ МВС України, м. Вінниця, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0910-4039>, e-mail: krylovska.av@ukr.net

ЕКСПЕРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ У СПОРАХ ІЗ ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ

Анотація. Розглянуто проблемні аспекти, що виникають у процесі діяльності та співпраці суддів і судових експертів у разі призначення та проведення судових експертиз з питань інтелектуальної власності. Покращення нормативно-правового й організаційного забезпечення взаємодії судових органів та органів експертизи є запорукою підвищення дієвості судочинства у сфері захисту прав інтелектуальної власності.

Ключові слова: судова експертиза, інтелектуальна власність, судово-експертна діяльність, судова система, Вищий суд з питань інтелектуальної власності, спеціальні знання.

Abstract. There is a number of concerns arising in the process of activity and cooperation between judges and forensic experts as to appointment and conduct of forensic examinations on intellectual property issues. Improving regulatory and legal support and organizational support for cooperation of judiciary and expert services is a key to increasing efficiency of court proceedings in the field of intellectual property rights protection, developing uniform law enforcement practice to eliminate different interpretations of legislation provisions, reducing material costs and procedural deadlines for consideration of cases, etc. However, it is possible only in case of further development and advancement of Ukrainian legislation.

Keywords: *forensic examination, intellectual property, forensic expert activity, judicial system, Supreme Court on Intellectual Property Issues, specific expertise.*

Аннотация. *Рассмотрены проблемные аспекты, возникающие в процессе деятельности и сотрудничества судей и судебных экспертов при назначении и проведении судебных экспертиз по вопросам интеллектуальной собственности. Улучшение нормативно-правового и организационного обеспечения взаимодействия судебных органов и органов экспертизы — залог повышения ответственности судопроизводства в сфере защиты прав интеллектуальной собственности.*

Ключевые слова: *судебная экспертиза, интеллектуальная собственность, судебно-экспертная деятельность, судебная система, Высший суд по вопросам интеллектуальной собственности, специальные знания.*

У наш час значення інтелектуальної власності та інтелектуальної діяльності (особливо її результатів) постійно зростає, тому доволі часто вона стає об'єктами неправомірних дій, зловживань і посягань, що зумовлює необхідність надійної й ефективної правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності. Протягом останніх років в Україні сформувалася певна організаційна структура органів, які прямо чи опосередковано забезпечують діяльність у сфері охорони та захисту інтелектуальної власності.

Одним із найбільш ефективних механізмів захисту цих прав є їх захист у порядку господарського, кримінального чи адміністративного судочинства.

Під час судового розгляду справ, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності, виникає необхідність установлення фактичних даних, що пов'язані з предметом доказування й потребують використання спеціальних знань. Судові експертизи у сфері інтелектуальної власності переважно призначають, вирішуючи питання: про визнання права на об'єкти інтелектуальної власності та про порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Правові засади організації, призначення і проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності визначено системою нормативно-правових актів чинного законодавства.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про судову експертизу», судова експертиза — це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо, об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду. Щодо підстави її проведення, то нею є відповідне судове рішення, або рішення органу досудового розслідування, або договір з експертом чи експертною установою, якщо експертизу проводять на замовлення інших осіб [1].

У зв'язку із переходом від індустріального суспільства до інформаційного, у якому пріоритетом стає інформація, а рівень інформаційно-правової культури постійно зростає, сучасні інтелектуальні інформаційні технології, наука швидко розвиваються, а також з огляду на необхідність

виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції в частині гармонізації українського законодавства із законодавством ЄС, законодавець намагається вдосконалити нормативно-правові акти, спрямовані на захист інтелектуальної власності, для забезпечення конституційного права кожної людини володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності.

Головною метою судової реформи (2016) стало внесення змін до Конституції України Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. № 1401-VIII [2, с. 545] і створення нової моделі правосуддя (зокрема, у сфері інтелектуальної власності). Ці зміни спричинили прийняття нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. [4]. На практиці останній Закон реалізовано через Указ Президента України «Про Утворення вищого суду з питань інтелектуальної власності» від 29.09.2017 р. № 299/2017, яким було утворено Вищий суд з питань інтелектуальної власності (далі — ВСПІВ) [3].

03.10.2017 р. Верховна Рада України підтримала у другому читанні законопроект № 6232 «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», яким урегульовано питання діяльності нового спеціалізованого суду, однак, недостатньою мірою.

Наразі здійснюються певні заходи щодо забезпечення необхідних дій для належного початку роботи ВСПІВ та представництва такого суду як органу державної влади у відносинах з іншими органами влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами.

ВСПІВ спеціалізуватиметься винятково на спорах у сфері інтелектуальної власності, виступатиме як професійний орган у судовій системі.

На сьогодні суд ще не розпочав працювати у повному обсязі, однак, створення ВСПІВ однозначно є позитивним та серйозним кроком до належного захисту прав інтелектуальної власності.

Судово-експертна діяльність у контексті співпраці із суддями, установами суду здійснюється у чіткій відповідності до вимог процесуального закону. Саме процесуальний закон детально регламентує порядок розгляду справ у суді, гарантує дотримання прав і законних інтересів усіх учасників судового засідання.

Судово-експертні дослідження у сфері інтелектуальної власності є доволі складними, тому спеціалісти, яких залучають під час розслідування злочинів цієї категорії, повинні мати не тільки юридично-правові знання, а й спеціальні. Зважаючи на специфіку об'єктів інтелектуальної власності, усебічно дослідити їх і надати об'єктивний обґрунтований експертний висновок можуть лише фахівці, які мають спеціальні знання в певній галузі та які в обумовленому законодавством порядку здобули кваліфікацію судового експерта за відповідною експертною спеціальністю [5, с. 420—430].

Однією з основних проблем, що може спіткати судових експертів з питань інтелектуальної власності в разі отримання ухвали суду, є необізнаність суддів з особливостями об'єктів права інтелектуальної власності тією мірою, яка необхідна для правильного визначення завдання експертові та формулювання належних питань.

Ефективність судової експертизи залежить від якості збирання документів, що містять відомості про об'єкт дослідження, та формулювання питання, яке належить вирішити експертові.

Недоліки, можливі під час призначення експертизи об'єктів права інтелектуальної власності, можна поділити на три групи: 1) недоліки оформлення ухвали про призначення експертизи; 2) недоліки оформлення матеріалів на експертизу; 3) недоліки організаційного характеру [6, с. 116—120].

У майбутньому таких недоліків ставатиме менше, адже на посади судді ВСППВ претендуватимуть судді, патентні повірені, адвокати, які мають достатній досвід у справах інтелектуальної власності.

Також, крім відсутності фахових суддів, існують недоліки процесуального законодавства, різне застосування тих самих норм права, що породжує, зі свого боку, різну судову практику. Існує також перевантаження суддів розглядом справ, які не мають відношення до цієї сфери, що не дає їм змоги в повному обсязі дослідити специфічні питання. Це спричиняє затяжний розгляд таких справ.

Отже, існують проблемні аспекти, що виникають у процесі діяльності та співпраці суддів і судових експертів щодо призначення та проведення судових експертиз з питань інтелектуальної власності. Покращення нормативно-правового й організаційного забезпечення взаємодії судових органів та органів експертизи, злагоджена робота

є запорукою підвищення дієвості судочинства у сфері захисту прав інтелектуальної власності, вироблення єдиної правозастосовної практики, усунення різних підходів під час тлумачення положень законодавства, скорочення матеріальних витрат і процесуальних строків на розгляд справи тощо, однак, лише за умови подальшого розвитку й адаптації українського законодавства.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013. № 9—10, 11—12, 13. Ст. 88. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651> (дата звернення: 25.02.2021).
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2016. № 31. Ст. 545.
3. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності : Указ Президента України від 29.09.2017 р. № 299/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299/2017> (дата звернення: 25.02.2021).
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2016. № 31. Ст. 545.
5. Кисиль Н. В. Роль експертизи в процессе доказывания нарушений прав интеллектуальной собственности: в контексте судебной реформы // Криміналістика і судова експертиза. 2017. Вип. 62. С. 420—430.
6. Дорожко Г. К., Марченко Н. В. Судовий експерт у сфері інтелектуальної власності // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : зб. наук. пр. Маріуполь : ПДТУ, 2014. Т. 2. С. 116—120.
7. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 28. ст. 232. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 25.02.2021).

В. О. Кузнецов,

кандидат филологических наук, заведующий лабораторией судебной лингвистической экспертизы

ФБУ РФЦСЭ при Минюсте РФ,

г. Москва, Российская Федерация,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4559-5936>, e-mail: v.kuznetsov@sudexpert.ru

ЭКСПЕРТНЫЕ ПОНЯТИЯ КАК ЭЛЕМЕНТ ЯЗЫКА СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТОЛОГИИ

Аннотация. Рассмотрены «экспертные» понятия — междисциплинарные категории языка судебной экспертологии, занимающие промежуточное положение между юридическими терминами и категориями базовых наук и полученные в результате трансформации данных базовых наук в зависимости от юридического значения.

Ключевые слова: язык судебной экспертологии, метаязык, экспертные понятия.

Abstract. The report examines «expert» concepts — interdisciplinary categories of the language of forensic expertology. This concepts occupy an intermediate position between legal terms and categories of basic sciences and obtained as a result of the transformation of the data of basic sciences, depending on the legal meaning.

Keywords: language of forensic expert science, metalanguage, expert concepts.

Анотация. Розглянуто «експертні» поняття — міждисциплінарні категорії мови судової експертології, що посідають проміжне місце між юридичними термінами й категоріями базових наук та здобуті в результаті трансформування даних базових наук залежно від юридичного значення.

Ключові слова: мова судової експертології, метамова, експертні поняття.

В настоящее время можно считать уже состоявшимся появление самостоятельной науки судебной экспертологии, которая в своей структуре имеет разделы «Общая теория судебной экспертологии», «Правовое обеспечение судебно-экспертной деятельности», «Организационное обеспечение судебно-экспертной деятельности», «Судебно-экспертные технологии» [9, с. 17]. Каждый из перечисленных структурных блоков судебной экспертологии,